

**A comparative study of the value system of
social generations born from the 1940s to the 1970s;
a case study of the city of Hamedan**

Mahmood Rezaeeyan*

Javad Afshar Kohan**

Abstract

Many of people believe that the values of a person, group or society, are the most important elements in knowing differencing from each other. And changing in values of any society, leads to variety in other views and thoughts of persons and members of that society. so the social changes is in attention for sociologists, in this point, research in changing of values, is a proper idea. Iranian society had past numeral happens like economical plans of before revolution, revolution in 1979, war, economical plans after war and etc. in current decades. Thus, it is necessary to research in fixing or variety of values condition. in this research, that has been done in survey method in a 388 persons sample of Hamadan citizens born in 40 to 70 solar decades, value system of persons, have been compared, inter-generationally. Inglehart inter-generational transforming of values is used for measuring of value system. Advantages narrates that it is no significance different between value systems of different generations. This advantage is opposite to hypothesis and expect of this research and previous researches and must pay attention be to it.

Keywords: Value system, generation, generational value, traditional value, survival value, secular-rational value, self-actualization value.

* Ph.D. Candidate of Sociology, Department of social welfare, Faculty of Social Sciences, Allameh Tabatabai University, Tehran, Iran (Corresponding Author), mahmoodrezaeeyan@gmail.com

** Associate Professor of Sociology, Faculty of Economics and Social Sciences, Buali Sina University, Hamedan, Iran, j.afsharkohan@basu.ac.ir

Date received: 06/01/2024, Date of acceptance: 28/08/2024

Introduction

Each individual has his or her own stances that define his or her characteristics. This is also true for groups and societies. These dos and don'ts and requirements are usually interpreted as values. Each individual, group and society has values that serve as a guide for their thoughts and actions. Investigating, studying and understanding values and their elements is of great importance for sociologists, thinkers and policymakers, because it is a sign of social cohesion or differentiation and shows whether there is consensus and harmony of values in society or is there change, difference and, above that, conflict of values and norms? Some believe that Iranian society underwent a change in values at two very important points after the revolution and after the war (Rafipour, 1997:56).

Materials & methods

"Each generation establishes its own boundaries based on the experiences that individuals shared, and a cluster is formed around these experiences" (Amiri Ashtiani, 2008:320). The word value is derived from the French word *valoir*, meaning price or amount. "Value can be understood as an explicit or implicit concept of something that a person or group regards as desirable and in terms of which he or she selects means and ends of action from among available alternatives" (Miller, 1988:36). "In the past few decades, economic, technological, and socio-political changes have transformed the cultures of advanced industrial societies in very important ways" (Inglehart, 1994:1). The approach and method used in this research is quantitative and its technique is "Survey". The characteristics of individuals are described based on characteristics such as gender, decade of birth, marital status, frequency and relative percentage of each of them, as well as the general status of each variable among the respondents, divided into four generations. Inferential statistics also include Cronbach's alpha, Kolmogorov-Smirnov, and Kruskal-Wallis tests. A questionnaire was used to measure variables and collect information, which is also a combination of a set of items in the form of a Likert Scale. The statistical population of the present study is all citizens born in the city of Hamadan from the forties to the seventies.

Discussion & Result

The prevailing situation in all four decades is the high average of traditional dimensions and survival of the value system and the relative lowness of secular-

rational and self-actualization dimensions. The analysis of this is that, according to Inglehart's theory, the set of economic, political and social conditions in our society has been such that this value transition has not occurred. In our country, of which the statistical population of the study is also a part, in the past and still, none of the generations has gained such confidence to pass from the level of survival values and reach the level of self-actualization values. There is no significant difference between the views and value systems of respondents from the aforementioned generations, and the above hypothesis that there is a significant difference in the value systems of different generations is not confirmed. In these successive transformations, none of the generations of these four decades have had the peace of mind, confidence, and comfort necessary to move from the level of survival to self-actualization, and it is natural that in such circumstances, such a transition has not materialized, because the anxiety resulting from these events has always imprisoned them and deprived them of the possibility of flourishing. Economic and social instabilities deprive humans of the opportunity to think beyond themselves, and these instabilities are the point of difference between the history of our individuals and society and that of developed societies, which is the secret of the lack of value differences between the generations of our society.

Conclusion

Contrary to the results of most previous studies, including Aramaki and Ghiyathvand (2004), Marzabadi (2008), Taliban and others (2009), and Yousefi (2013), the hypothesis of the difference in value systems of different generations was not confirmed and rejected. This result is not consistent with previous studies, and on the other hand, it is not consistent with the expected trend of societal developments - regarding the difference in the value systems of younger generations equipped with the products and products of the age of communications, information, and media, and older generations - who are less or completely deprived of these experiences. Because what is usually stated and said is that the new generation, with various tools, different choices, multiple identities, multiple resources, and interests, has assets and a value system that is very different from the generations before it. The country of Iran, and consequently its society and, consequently, its individuals, have long been at the crossroads of various unfortunate events, incidents, and happenings throughout its several thousand-year history. According to popular

belief, it has rarely seen a happy day. Its ancient history is a testament to this, and its effects have affected the fate of all of them for generations.

Bibliography

- Amiri Ashtiani, Elham (2008), Collection of Articles on Iran's Social Challenges, under the supervision of Seyyed Reza Salehi Amiri, Strategic Research Institute, First Edition, 320. [in Persian].
- Azad Aramaki, Taghi and Ghiyathvand, Ahmad (2004), The Status of the Value System in the Country's Cultural-Social Regions, Quarterly Journal of National Studies, Year 5, Issue 4, 135-160. [in Persian].
- Azad Marzabadi, Esfandiar (2008), A Study of the Relationship between the Family Value System and Adolescent Values, Journal of Behavioral Sciences, Volume 2, Issue 2, 117-126. [in Persian].
- Bashirieh, Hossein (1999), Civil Society and Political Development in Iran, Discourses in Political Sociology, Tehran, Institute for Modern Sciences Publishing. [in Persian].
- Beirue, Alan (1987), Dictionary of Social Sciences, translated by Baqer Sarukhani, Kayhan Publications, first edition, Tehran. [in Persian].
- Borg, H et al (2015). Does the value circle exist within persons or only across persons? Journal of personality,00:00, 9.
- Bostani, Dariush and Charisadegh, Masoud (2013), A Study of the Structure and Value Content of Generations, Quarterly Journal of Socio-Cultural Strategy, Year 2, No. 6, 41-7. [in Persian].
- Carlson, J.D. (2010). Generational analysis and international relations: cultural zones, intergenerational value change, and cross-national comparison. <http://ssrn.com/abstract=1557838>,28.
- Chitsaz Ghomi, Mohammad Reza (2007), Youth and Generational Relations, No. 1, 112-85. [in Persian].
- Ehrlich, s.d et al (200). Democracy, economy, and values: estimating a recursive system. Electronic copy available at: <http://ssrn.com/abstract=1084118>,11.
- Gholipour, Arian and Bamdad, Maryam, Beta, Typology of individual values and its relationship with Internet surfing, taken from the Internet address: www.sid.ir/fa/vewsssid/j-pdf/60098139325030.pdf. [in Persian].
- Inglehart, R.F (2017). Evolutionary modernization theory: why people's motivations are changing? Societies and personalities, 1(2), 139.
- Inglehart, Ronald (1994), Cultural Transformation in Advanced Industrial Society, translated by Maryam Wetter, Tehran, Kavir Publications. [in Persian].
- Inglehart, Ronald (1999), Sacred and Secular: Religion and Politics in the World, translated by Maryam Wetter, Tehran, first edition, Kavir Publications. [in Persian].

75 Abstract

- Inglehart, Ronald and Paul, R. Abramson (1999), Economic Ego and Value Transformation, translated by Mahnaz Shafikhani, Nameh-e-Phaez, No. 14 and 15. [in Persian].
- Kazemipour, Abdol Mohammad (2009), Generation X: A Sociological Study of the Young Iranian Generation, Tehran, Ney Publications. [in Persian].
- Miller, r.l(1988).a total system model for a person's value exchange: a role theory perspective.int. J. value based management, 1(1), 36.
- Miri, Seyed Javad (2012), The Distinction Between Secular and Conventional Matters, Rereading Shiite-Iranian Thought in the Post-Revolutionary Context of Iran, Naqed Farhang Publications, Second Edition, Tehran. [in Persian].
- Mitchell, G.E (1996). Value change in global perspective. The journal of politics, 58(3), 909.
- Rafipour, Faramarz (1997), Development and Conflict: An Attempt to Analyze the Islamic Revolution and Social Issues of Iran, Tehran, Rasa Publications. [in Persian].
- Scotch-Pole, TEDA (1997), States and Social Revolutions, Seyyed Majid Roointan, Soroush, Tehran. [in Persian].
- Taliban, Mohammad Reza, Mobasheri, Mohammad and Mehrayin, Mustafa (2009), Study of the Process of Value Transformation in Iran (1973-1989), Encyclopedia of Social Sciences, Volume 1, No. 3, 64-23. [in Persian].
- Yousefi, Nariman (2013), Intergenerational Value Gap in Tehrani Families, Social and Cultural Strategy Quarterly, Year 2, Issue 7, 213-240. [in Persian].

مطالعه تطبیقی نظام ارزشی نسل‌های اجتماعی متولد دهه‌های چهل تا هفتاد؛ مطالعه موردی شهر همدان

محمود رضاییان*

جواد افشارکهن**

چکیده

بسیاری بر این باورند که، ارزش‌های هر فرد، گروه یا جامعه، مهم‌ترین عنصر در شناسایی آن‌ها از یکدیگر است. هم‌چنین تغییر در ارزش‌های هر جامعه، منجر به دگرگونی در سایر اندیشه‌ها و دیدگاه‌های افراد و اعضای آن جامعه خواهد شد، و دگرگونی نسلی یکی از سرچشمه‌های دگرگونی ارزشی است. از آن‌جایی که یکی از برجسته‌ترین آرایه‌ها در دگرگونی نسلی، تغییر فنی و تکنولوژیک است، و در جامعه‌ی پرشتاب کنونی این تأثیرات نسل‌های گوناگون را در معرض تغییرات قرار می‌دهد، دگرگونی نسلی می‌تواند تغییرات ارزشی را به‌دنبال داشته‌باشد و پژوهش در تغییر ارزش‌ها از این زاویه شایسته‌ی بررسی است. جامعه‌ی ایران نیز در دهه‌های اخیر، تحولات متعددی همچون برنامه‌های فرهنگی و اقتصادی پیش از انقلاب، انقلاب سال ۵۷، جنگ، برنامه‌های اقتصادی پس از جنگ و ... را پشت‌سر گذاشته است. از این روی، لازم است که وضعیت ارزش‌ها از نقطه نظر ثبات یا تغییر آن‌ها مورد بررسی قرار گیرد. در این پژوهش، که به روش پیمایشی در یک نمونه‌ی ۳۸۸ نفری از شهروندان متولد دهه‌های چهل تا هفتاد شمسی در شهر همدان انجام شده

* دانشجوی دکتری جامعه‌شناسی، گروه رفاه اجتماعی، دانشکده علوم اجتماعی، دانشگاه علامه طباطبائی، تهران، ایران (نویسنده مسئول)، mahmoodrezaeeyan@gmail.com

** دانشیار جامعه‌شناسی، دانشکده اقتصاد و علوم اجتماعی، دانشگاه بوعلی سینا، همدان، ایران، j.afsharkohan@basu.ac.ir

تاریخ دریافت: ۱۴۰۲/۱۰/۱۶، تاریخ پذیرش: ۱۴۰۳/۰۶/۰۷

است، به صورت بین‌نسلی، به مقایسه‌ی نظام ارزشی افراد در چهار دهه پرداخته شده است. برای سنجش نظام ارزشی از نظریه‌ی دگرگونی ارزشی بین نسلی رونالد اینگلهارت استفاده شده است. نتایج حاصل، حاکی از آن هستند که، بین نظام ارزشی در نسل‌های مختلف تفاوت معناداری وجود ندارد. این نتیجه، در تبیین و حتی تضاد با انتظارات و فرضیات تحقیق و بسیاری از تحقیقات پیشین است و از این نظر شایسته‌ی توجه است.

کلیدواژه‌ها: نظام ارزشی، نسل، ارزش نسلی، ارزش سستی، ارزش بقاء، ارزش سکولار-عقلانی، ارزش خودشکوفایی.

۱. مقدمه

هر فردی برای خود ایستارهایی دارد که مشخص‌کننده‌ی ویژگی‌های اوست. این امر در مورد گروه‌ها و جوامع نیز صادق است. از این بایدها و نبایدها و الزامات، معمولاً تعبیر به ارزش می‌شود. هر فرد، گروه و جامعه‌ای دارای ارزش‌هایی است که برای آن‌ها در حکم راهنمای اندیشه و عمل است. بررسی، مطالعه و شناخت ارزش‌ها و عناصر آن برای جامعه‌شناسان، اندیشمندان و سیاست‌گذاران از اهمیت فراوانی برخوردار است، چرا که نشانی از انسجام و یا افتراق اجتماعی است و نشان‌می‌دهد که آیا در جامعه وفاق و هماهنگی ارزشی وجود دارد و یا دگرگونی، تفاوت و بالاتر از آن، تضاد ارزشی و هنجاری وجود دارد؟ تفاوت افراد و دیدگاه‌های آن‌ها، تا آنجایی که در پیوند با تنوع، تکرار اندیشه‌ها، سلیقه‌ها و سبک زندگی است، پذیرفتنی و مطلوب است، و می‌تواند در مواقع سرنوشت‌ساز برانگیزاننده‌ی هم‌دلی و هم‌افزایی باشد، ولی اگر از این سطح معقول و مقبول بسیار فراتر رود و فراتر از آن، شکاف و گسست پرشدنی داشته باشد، می‌تواند موجب و باعث تضاد فکری و رفتاری باشد، و به دنبال آن کاهش هماهنگی و انسجام را در پی داشته باشد. اگر جامعه‌ای دچار تغییر و تحولاتی ناگهانی، سریع و یا وارداتی شود، و یا شرایط ویژه فرهنگی، سیاسی و یا اقتصادی در آن رخ دهد، چه بسا که دچار دگرگونی ارزش‌ها شود. اسکاچ پل می‌گوید: انقلاب‌های اجتماعی، به‌طور قطع و یقین، تغییرات فراوانی در ساختار اجتماعی و اقتصادی کشورها به وجود می‌آورند (اسکاچ پل، ۱۳۷۶: ۳۰۳). جامعه ایران از جمله آن جوامعی است، که در دهه‌های اخیر تغییر و تحولات متعدد و مختلفی همچون انقلاب، جنگ، دگرگونی‌های اقتصادی-سیاسی، اعتراضات و جنبش‌های اجتماعی را از سر گذرانده است. برخی معتقدند که جامعه ایران در دو نقطه‌ی بسیار مهم بعد از انقلاب و بعد

از جنگ، دچار تغییر در ارزش‌ها شده‌است (رفیع پور، ۱۳۷۶: ۵۶). به‌نظر دسته‌ای از آن‌ها (همان)، این دگرگونی پس از انقلاب، از ارزش‌های مادی و غیرمذهبی به سوی ارزش‌های معنوی و مذهبی، و پس از جنگ و به دنبال برنامه‌های به‌ظاهر توسعه دوباره به سوی ارزش‌های مادی و غیرمذهبی گرایش پیدا کرده‌است، و به‌نظر برخی دیگر گذر از ارزش‌های مادی به فرامادی (اینگلهارت، ۱۹۹۵)، یوسفی (۱۳۹۲)، شکاف بین نسل پدران و نسل فرزندان و از دیدگاه برخی دیگر به دنبال دستیابی ایران به سطوحی از توسعه‌ی پس از جنگ، جامعه‌ی ایران از ارزش‌های مادی به سوی ارزش‌های فرامادی دگرگون شده‌است. از همین‌رو وضعیت ارزشی، نظام ارزشی یا به تعبیر بهتر دگرگونی ارزشی احتمالی افراد آن و تغییر یا ثبات احتمالی آن شایسته‌ی بررسی است، تا روند آن در طول نسل‌های مختلف مورد پژوهش واقع شود و ببینیم که آیا برنامه‌ها و سیاست‌های اعمال و اجرا شده چه تاثیری در وضعیت ارزشی و ثبات آن داشته است؟ آیا منجر به وفاق ارزشی شده است و یا تضاد ارزشی به وجود آورده‌اند؟ بسترها، زمینه‌ها، شرایط و پیامدهای آن چیستند و چه سمت و سویی دارند؟ مساله و موضوع اصلی این تحقیق این است که آیا نظام ارزشی نسل‌های مختلف در جامعه آماری پژوهش حاضر، با یکدیگر دارای تفاوت معناداری است و یا خیر؟ آیا این ارزش‌ها مادی هستند و یا غیرمادی؟ و در هر صورت اسباب و علل و تعبیر و تفسیر و تبیین جامعه‌شناختی این دگرگونی‌ها و یا همسانی‌ها چیستند؟

۲. پیشینه تحقیق

- اینگلهارت و أبرامسون (Inglehart & Abramson, 1995: 150) یکی از مهم‌ترین پیمایش‌ها در سطح بسیار گسترده‌ی جهانی را انجام داده‌اند. نتیجه‌ی بررسی‌های آن‌ها این است که در جوامعی که توسعه‌ی اقتصادی و صنعتی روی داده است، ارزش‌های افراد و جوامع از ارزش‌های مادی به ارزش‌های فرامادی سوق پیدا کرده است.
- ارمکی و غیاثوند (۱۳۸۳) تحقیق دیگری با عنوان بررسی وضعیت نظام ارزشی در مناطق فرهنگی - اجتماعی کشور توسط آزاد ارمکی و غیاثوند با هدف شناسایی وضعیت نظام ارزشی بر حسب سطوح ارزش‌های مختلف انجام شده‌است. نتایج حاکی از آن است که این تحولات به ترتیب از ارزش‌های دینی، سیاسی، جنسیتی و

جهانی شروع می‌شود و به تدریج ارزش‌های اجتماعی و خانوادگی را تحت تاثیر قرار می‌دهد.

- مرزآبادی (۱۳۸۷) در تحقیقی با عنوان بررسی رابطه‌ی نظام ارزشی خانواده با ارزش‌های نوجوانان، به بررسی رابطه‌ی بین نظام ارزشی نوجوانان و ارزش‌های خانواده پرداخته‌است. نتایج به دست آمده نشان داد که بین نظام ارزشی نوجوانان و ارزش‌های خانوادگی، مذهبی، رسانه‌ای و ملی ارتباط معناداری وجود دارد. یعنی نوجوانانی که نمره‌ی بالاتری در ارزش‌های فردی داشته‌اند، در سایر ارزش‌ها نیز نمره‌ی بالاتری را کسب کرده‌بودند و کسانی که نمره‌ی پایین‌تری از ارزش‌های اجتماعی، خانوادگی و مذهبی کسب کرده‌بودند، در ارزش‌های فردی نیز نمره‌ی کمتری داشتند. همچنین نتایج، نشان دهنده‌ی اهمیت ارزش‌ها در رفع نیازهای اساسی نوجوانان بوده‌است و ارزش‌های خانواده در گرایش نوجوانان به ارزش‌های فردی، اجتماعی و ملی تأثیر دارد.

- طالبان، مبشری و مهرآیین (۱۳۸۹) در پژوهشی در زمینه‌ی دیگرگونی ارزش‌ها، روند دگرگونی ارزشی در ایران (۱۳۸۸-۱۳۵۳) را براساس تحلیل ثانویه‌ی نتایج پیمایش‌های ملی در بازه‌ی زمانی یادشده بررسی کرده‌اند و نتایج آن بدین شرح است:

۱. میزان اهمیت ارزش‌های مادی برای جامعه‌ی ایران از دهه‌ی پنجاه تا دهه‌ی سوم انقلاب افزایش داشته‌است.

۲. نسبت اهمیت بیشتر شاخص‌های ارزش‌های معنوی از دهه‌ی پنجاه تا دهه‌ی سوم انقلاب کاهش یافته‌است.

۳. میزان اهمیت ارزش‌های مادی و معنوی برای گروه سنی پنجاه سال به بالا (نوجوانان قبل از انقلاب) بیشتر از گروه‌های سنی جوانان امروزی است.

- یوسفی (۱۳۹۲) در پژوهش شکاف ارزشی بین نسلی در خانواده‌های تهرانی، با هدف بررسی شکاف ارزشی بین نسلی، در خانواده‌های تهرانی انجام داده‌است. نتایج حاکی از وجود شکاف در ارزش‌های پدران و فرزندان است و هر دو نسل، تقریباً در نیمی از ارزش‌های مورد بررسی، بر اختلاف بین نسل خود و دیگری صحه‌گذارده‌اند. نکته تفاوت و تمایز این پژوهش با پیشینیانش این است که به

مقوله‌ی دگرگونی ارزشی نسلی از دریچه‌ی دهه‌های تولد افراد می‌نگرد و نسل‌ها را در مقوله‌های دهه‌ی تولد دسته‌بندی می‌کند.

۳. چارچوب نظری

۱.۲ نسل (Generation)

"هر نسل بر پایه‌ی تجربیاتی که افراد در آن شریک بودند، حد و مرزی از خود به دست می‌دهد و خوشه‌ای حول محور این‌گونه تجربه‌ها تشکیل می‌شود" (امیری آشتیانی، ۱۳۸۷: ۳۲۰). کارل مانهایم، سه بعد جایگاه نسلی، نسل به مانند یک واقعیت و واحد نسلی را برای نسل تشخیص می‌دهد. دیوید وایت (David Wiyat) معتقد است نسل به واسطه‌ی وقایع و حوادث فراموش‌نشده‌ی مانند جنگ، تغییر ناگهانی در ساختار جمعیت، شکل‌گیری فاصله‌ی طبقاتی جدید، ایجاد فضای مقدس و فراهم شدن فرصت مناسب ولی موقت ساخته می‌شود. بیکر (Baker) نسل را به عنوان گروهی از افراد که در فاصله‌ی زمانی معینی به دنیا آمده‌اند، می‌داند. بالس (Balse) معتقد است نسل عبارت است از مجموعه‌ای از انسان‌ها که در ابژه‌های نسلی با یکدیگر سهیم شده‌اند. کرتزل (Kertzel) نسل را به چهار مقوله‌ی همچون یک اصل و پایه‌ی نسب خویشاوندی، همچون افراد گروه هم‌دوره، همچون مرحله‌ی زندگی و همچون دوره‌ی تاریخی تقسیم‌بندی کرده‌است (چیت‌ساز قمی، ۴-۷: ۱۳۸۶). مفهوم محوری و مرکزی در همه‌ی تعاریف فوق، نوعی عنصر زمانی یا تاریخی است که مبنای تعریف مفهوم نسل قرار گرفته‌است. با توجه به اهداف تحقیق و از منظر نسلی، دهه‌های تولد افراد به عنوان نسل‌های مختلف در نظر گرفته می‌شود و متولدین هر دهه به عنوان یک نسل در نظر گرفته می‌شوند، که هم عنصر زمانی و هم عنصر تغییر را در خود دارد و از نظر فاصله‌ی زمانی نیز، متناسب با سرعت نسبی تحولات است. "در نگاه جوانان، نسل‌های بزرگ‌تر فعالیت‌های مثبت بسیاری انجام داده‌اند، اما خودشان را بیش از اندازه به آرمان‌های بزرگی سرگرم کرده‌اند که دیگر وقتشان به سر آمده" [است] (کاظمی‌پور، ۲۲: ۱۳۸۸).

۲.۳ ارزش (Value) و نظریه‌های نظام ارزشی (Value system theories)

واژه‌ی ارزش از کلمه فرانسوی وُلیر (valoir) به معنای قیمت و مقدار گرفته شده‌است.

ارزش می‌تواند به‌عنوان یک مفهوم صریح یا ضمنی از چیزی در نظر گرفته‌شود، که یک شخص یا گروه به‌عنوان یک [امر] مطلوب به آن توجه می‌کند و چیزی که برحسب آن، او یا آنها از بین شیوه‌های جایگزین در دسترس، ابزارها و غایت‌های کنش را برمی‌گزینند (Miller, 1988:36).

آلن بیرو (Biro Alen) می‌گوید: این واژه، یکی از واژگانی است که دارای غنی‌ترین و پیچیده‌ترین و مشکل‌ترین معناهاست. آلپورت (Alport) در نظر داشت که شش ارزش اساسی یا انگیزه‌ی شخصیتی نظری (Theoretical)، اقتصادی (Economical)، زیبایی‌شناسی (Aesthetic)، اجتماعی (Social)، سیاسی (Political) و مذهبی (Religious) را اندازه‌گیری کند (قلی‌پور و بامداد، بی تا: ۵). کلاکهان (kluckhon) استدلال می‌کند که ارزش‌ها به شیوه‌ی اجتماعی و فرهنگی یاد گرفته می‌شوند و بین جوامع مختلف متفاوت است، و ارزش‌ها را با توجه به هفت معیار کیفیت یا چگونگی (Quality)، قصد و منظور (Intent)، عمومیت (Generality)، شدت (Intensity)، وسعت (Extent)، مطلق بودن (Alodiality) و سازمان (Organization) تقسیم‌بندی کرد (همان، ۶۷). راکیچ (Rokeach) ارزش‌ها را در دو گونه‌ی نهایی (Final) یا غایی و ابزاری (Instrumental) یا وسیله‌ای دسته‌بندی کرد (همان ۸-۶). شوارتز (Schwartz) ارزش‌ها را به عنوان اهدافی مطلوب و غیرموقعیتی تعریف می‌کند و ارزش‌ها را بر پایه نیازهای اساسی هستی انسان در سه سطح نیازها و امیال بیولوژیک و شخصی، نیازهای روانشناختی که مرتبط با دیگران است و وظایف اجتماعی که رفاه جامعه و نوع بشر به‌طور عام است در نظر می‌گیرد (بوستانی و چاری‌صادق، ۱۳۹۲: ۱۱ و ۱۲). بورگ و همکاران در مورد ساختار نظام ارزشی مدور شوارتز معتقدند که: "چرخه‌ی تضاد ارزش‌ها و سازگاری‌ها، نه فقط در تحلیل‌های بین افراد در یک نمونه، بلکه در درون افراد [نیز] وجود دارد" (Borg et al. 2015:9). کارلسون معتقد است که در ابتدا بدیهی به نظر می‌رسد که ارزش به فرهنگ سیاسی و نظام ارزشی محلی، معطوف شود، [در حالی که] باید توجه بیشتری به متغیرهای نرم رفتار اجتماعی معطوف شود (Carlson, 2010:29).

۳.۳ نظریه دگرگونی ارزشی رونالد اینگلهارت (Ronald Inglehart)

"در چند دهه‌ی گذشته، تغییرات اقتصادی، تکنولوژیکی و اجتماعی-سیاسی، فرهنگ‌های جوامع پیشرفته‌ی صنعتی را، از جنبه‌های بسیار مهم دگرگون ساخته‌است" (اینگلهارت، ۱۳۷۳: ۱). به نظر اینگلهارت، تحول ارزش‌ها، تنها بخشی از نشانگان گسترده‌ی دگرگونی فرهنگی در میان نسل‌هاست، که به کیفیت زندگی و ابراز نظر فردی اهمیت بیشتری داده، تأکید کمتری بر هنجارهای اجتماعی، اخلاقی، مذهبی و سیاسی گذشته دارد: اولویت‌های ارزشی مردم غرب، از تأکید بر ارزش‌های مادی، به تأکید بر ارزش‌های فرامادی تحول می‌یابد، بیشترین اولویت به حیات طبیعی و ایمنی، به تأکید بر لزوم تعلق و دلبستگی به دیگران، حق ابراز نظر و کیفیت زندگی متحول می‌شود (همان، ۷۴). او چهارچوب نظری خود را، بر اساس دو فرضیه مهم‌تر قرار می‌دهد:

۱. فرضیه‌ی کمیابی (Scarcity): اولویت‌های فرد، بازتاب محیط اجتماعی-اقتصادی اوست. شخص بیشترین ارزش‌ها را برای آن چیزهایی قائل می‌شود، که عرضه‌ی آنها نسبتاً کم است.

۲. فرضیه‌ی اجتماعی شدن (جامعه پذیری، Socialization): مناسبات میان محیط اجتماعی-اقتصادی و اولویت‌های ارزشی، یک رابطه‌ی مبتنی بر تطابق بلافاصله نیست، بلکه یک تأخیر زمانی محسوس وجود دارد، زیرا ارزش‌های اصلی شخص، تا حدود زیادی انعکاس شرایطی است که در طول سال‌های قبل از بلوغ وی حاکم بوده است. این که نیازهای مادی ارضاء نشده، بر نیازهای ذهنی، زیبایی‌شناختی و اجتماعی تقدم دارند، بارها در تاریخ بشر اثبات شده‌است (همان، ۷۵). یکی از مباحث اینگلهارت تغییر ارزش‌ها و تداوم سنت‌های فرهنگی است. او می‌گوید: تما این است که توسعه‌ی اجتماعی-اقتصادی، با سندروم گسترده‌ی نگرش‌های متمایز ارزشی مرتبط است (اینگلهارت و ولزل، ۱۳۹۴: ۸۳). دو بعد دوگانگی فرهنگی ارزش‌های سنتی (Traditional) در مقابل ارزش‌های سکولار-عقلانی (Secular-Rational) و ارزش‌های بقا (Survival) در مقابل ارزش‌های ابراز وجود (Self-expression) را منعکس می‌کنند (همان، ۸۹ و ۸۸).

۴.۳ نتیجه‌گیری از نظریه‌های نظام ارزشی

نظریه‌ی دگرگونی ارزشی اینگلهارت، از بسیاری جهات با نظریه‌های پیشین تفاوت دارد و از آن‌ها برجسته‌تر است. اینگلهارت در مقاله‌ای با نام نظریه‌ی نوسازی تکاملی: چرا مردم تحرک و تغییر می‌کنند، در بخش هم‌گرایی شواهد اهمیت ایمنی وجودی می‌گوید: کوشش مستقل انسان‌شناسان، روان‌شناسان، دانشمندان علوم سیاسی، جامعه‌شناسان، زیست‌شناسان تکاملی و مورخین، به‌طور برجسته‌ای نظریه‌های مشابه تغییر فرهنگی و نهادی را پیشرفت داده‌است. همه‌ی آنها [بر] گستره‌ای که ایمنی از تهدیدهای بقاء هم‌چون گرسنگی و قحطی، جنگ و بیماری، به‌هنگام‌های فرهنگی و نهادهای اجتماعی-سیاسی یک جامعه شکل می‌دهد، تاکید کرده‌اند (Inglehart, 2017:139). تاثیر و تاثیر ساختارهای سیاسی، اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی بر یکدیگر و لزوم همراهی آنها با یکدیگر برای گذر و گذار از شرایط بقاء به خود شکوفایی، امری لازم است. در این خصوص، به نظر ارلیک، فرانزس و اینگلهارت،

نتایج [در این خصوص]، اشارت‌های بسیار شگفت‌انگیز نظری و عملی برای علوم اجتماعی و سیاست‌گذاری اجتماعی دارند. توسعه‌ی اقتصادی و جنبش‌های معطوف به دموکراسی و ارزش‌های شهروندی خودبیانگری، هریک گرایش به این دارند که یکدیگر را تقویت کنند. درباره‌ی اولویت علی این فرایندها، شواهد قویا تایید می‌کنند که، هر متغیر، حداقل به‌طور غیرمستقیم سایرین را موجب میشود (Ehrlich et al. 2000:11).

این نظریه کارایی خود را برای سنجش ارزشها در سطح جهانی به خوبی نشان داده است. به نظر میشل، آبرامسون و اینگلهارت، شواهدی برای پیمایش ارزش‌های جهانی از ۱۹۸۱ تا ۱۹۸۳ و از ۱۹۹۰ تا ۱۹۹۱ ارائه داده‌اند و یک اندازه‌گیری پایا انجام داده‌اند، که در ۴۰ جامعه شامل ایالات متحده، ژاپن، فرانسه، ترکیه و نیجریه آزمون شده‌است. در واقع پایایی نشان‌داری در روش وجود دارد که، افراد از جوامع متفاوت، به پرسش‌های پیمایش اینگلهارت، پاسخ می‌گویند. افزون بر این‌ها، نزدیک به ربع قرن جمع‌آوری داده از ۶ ملت اروپای غربی، خروج از نتیجه‌گیری معناداری مقیاس اینگلهارت را مشکل کرده‌است (Mitchell, 1996:909).

۴. مفاهیم ترکیبی و هیبریدی

هر نسلی تجارب ویژه‌ی خودش را دارد، بر ارزش‌های آن اثر می‌گذارد، پس یکی از این مفاهیم ارزش نسلی است. با بهره‌گیری از نظریه‌ی اینگلهارت می‌توان از یک تقسیم‌بندی چهارگانه‌ی نسل سنتی، نسل بقاء اندیش، نسل سکولار عقلانی، نسل خودشکوفای سخن‌گفت. البته از دیدگاه برخی صاحب‌نظران برای جامعه‌هایی چون ایران و تجربه‌های امر دینی در آن، می‌بایست با دوری‌جستن از تفسیر اروپامحورانه (یوروستریک) از امر سکولار، بین امر سکولار و امر عرفی تمایزی را برقرار نمود:

مفاهیم در افق و بستر تاریخی و در چارچوب عالمیتی کلان و زمینه‌محور قابل فهم هستند و نمی‌توان مفاهیم را در قالب محلی و متن‌محور تفسیر و ترجمه کرد. باید پرسید سکولار در زیست‌جهان ایرانی که متأثر از عالمیت اسلامی است، به چه معناست؟ آیا می‌توان در تفسیر زیست‌جهان ایرانی از مفهوم سکولار استفاده کرد؟ (میری، ۲۶: ۱۴۰۱).

سکولار، مفهومی غیردینی یا ضددینی نیست... بل به معنای تغییر در هندسه‌ی معرفت دینی است... مفهوم سکولار به هیچ وجه ضددین در چارچوب مسیحیت تعریف نشده است و این برداشتی است که در تمدن اسلامی و زیست‌جهان ایرانی و تفکر انقلابی/شعبی از امر سکولار برساخته شده و یک بدعت تاریخی و کاملاً نادرست است و... یک مفهومی را که غلط برساخت کرده‌ایم، در میدان معنایی زیست‌جهان اسلامی به مفهوم دیگری ارجاع می‌دهیم که اساساً کارکرد رهایی‌بخش و گشاینده در تفکر اسلامی و زیست‌جهان ایرانی داشته است، ولی به دلیل عدم اتخاذ موضع نظری صحیح تبدیل به ضد خود شده است و آن مفهوم «عرف» و برساخت معاصر آن یعنی «امر عرفی» است که معادل با «امر سکولار» گردیده است (همان، ۳۰).

"مفهوم «عرف» مترادف با مفهوم مفهوم «سکولار» نیست" (همان، ۱۳۵). مفاهیم مهم امر مقدس و امر سکولار جهان‌شمول نیستند، بلکه جامعه‌محور و دارای ریشه‌ی اروپایی‌اند. چیزی که ما شاهد آن هستیم، ظهور مجدد عرف است که البته معادل سکولار نیست و آن یک منبع خلاق فرهنگی است، که نیاز به اصلاحات در ساختار خود جامعه‌ی ایران دارد (همان، ۱۳۶).

۵. فرضیه‌های پژوهش

با توجه به نظریات مطرح‌شده در بخش مبانی و چهارچوب نظری، این فرضیات برای پژوهش مطرح می‌گردند:

۱. بین نظام ارزشی سنتی نسل‌های مختلف تفاوت وجود دارد.
۲. بین نظام ارزشی بقای نسل‌های مختلف تفاوت وجود دارد.
۳. بین نظام ارزشی سکولار-عقلانی نسل‌های مختلف تفاوت وجود دارد.
۴. بین نظام ارزشی خود شکوفایی نسل‌های مختلف تفاوت وجود دارد.

۶. روش‌شناسی پژوهش

روی‌کرد وروش مورد استفاده در این پژوهش، کمی و تکنیک آن "پیمایش (Survey)" می‌باشد. توصیف ویژگی‌های افراد بر اساس مشخصه‌هایی چون جنسیت، دهه‌ی تولد، وضعیت تاهل، فراوانی و درصد نسبی هریک از آن‌ها و نیز وضعیت کلی هریک از متغیرها در بین پاسخ‌گویان به تفکیک نسل‌های چهارگانه است. آماره‌های استنباطی نیز، دربرگیرنده‌ی آزمون‌های آلفای کرونباخ، کولموگرف-اسمیرنف و کروسکال-والیس هستند. برای اندازه‌گیری متغیرها و گردآوری اطلاعات از پرسش‌نامه استفاده شده است که پرسش‌نامه نیز ترکیب مجموعه‌ای از گویه‌ها و به شکل طیف لیکرت (Likert Scale) است. جامعه‌ی آماری (Population) پژوهش حاضر تمامی شهروندان متولد دهه‌های چهل تا هفتاد شمسی در شهر همدان هستند. بدین‌منظور جمعیت ۲۱ تا ۵۶ ساله شهر همدان در نظر گرفته شدند. البته، جمعیت شهر همدان به تفکیک سن، که لازمه‌ی به‌دست آوردن جمعیت ۲۱ تا ۵۶ ساله بود، نه در سایت مرکز آمار و نه در معاونت آمار و اطلاعات سازمان مدیریت و برنامه ریزی استان همدان، که بر اساس سرشماری سال ۱۳۹۵ مرکز آمار ایران ۸۸۹۵۸۳ ذکر شده است، در دسترس نبود، و فقط جمعیت کل شهر همدان و جمعیت شهرستان همدان (به تفکیک سن) وجود داشتند. به همین دلیل، و از روی اضطرار، جمعیت مورد نیاز برای جامعه‌ی آماری از روی یک تناسب ساده بین عناصر ذکر شده برابر با ۲۷۸۶۰۶ به دست آمد، که جزئیات آن در جدول ذیل آمده است.

جدول ۱. جامعه آماری پژوهش

تعداد	وضعیت در مرکز آمار	جمعیت
۶۷۶۱۰۵	موجود	جمعیت شهرستان همدان
۳۳۹۷۶۳	موجود	جمعیت ۲۱ تا ۵۶ ساله شهرستان همدان
۵۵۴۴۰۶	موجود	جمعیت شهر همدان
۲۷۸۶۰۶	نبود	جمعیت ۲۱ تا ۵۶ ساله شهر همدان (جامعه آماری تحقیق)

منبع: درگاه مرکز آمار ایران (نتایج سرشماری ۱۳۹۵)

در این پژوهش با توجه به تعداد محله‌های موجود در شهر همدان، ابتدا مناطق موجود با توجه به ملاک‌های عرفی، اجتماعی و اقتصادی در سه طبقه‌ی کم‌برخوردار، برخوردار و بیش‌برخوردار، دسته‌بندی و در مرحله‌ی بعد، از هر طبقه (از طبقات سه‌گانه فوق)، براساس نقشه‌ی ناحیه‌بندی شهرداری همدان، که دارای ۷۵ منطقه‌ی شهری است، ۵ منطقه به شیوه‌ی تصادفی ساده (قرعه‌کشی) انتخاب شد و در مناطق انتخاب‌شده به شیوه‌ی تصادفی ساده به ترتیب محلات، خیابان‌ها، کوچه‌ها و بلوک‌ها انتخاب شدند و در مجموع ۱۵ نقطه از مناطق موجود در شهر همدان مورد بررسی واقع شد.

جدول ۲. محلات انتخاب‌شده، کد، کیفیت، جمعیت، نسبت جمعیت از کل و تعداد پرسشنامه اختصاص یافته به هر محله

ردیف	نام محله	کد	منطقه	جمعیت	نسبت از کل	تعداد پرسشنامه
۱	سیلو	۳۱۱	کم برخوردار	۱۱۱۷۶	۰/۰۸۰	۳۲
۲	خضر	۳۰۴	کم برخوردار	۴۷۷۰	۰/۰۳۴	۱۴
۳	اسلام‌شهر	۳۰۹	کم برخوردار	۲۵۲۰۴	۰/۱۸۱	۷۰
۴	دیزج	۴۱۶	کم برخوردار	۱۲۵۱۸	۰/۰۸۹	۳۶
۵	جانابازان	۴۰۳	کم برخوردار	۷۶۶۷	۰/۰۵۵	۲۲
۶	شهرک فرهنگیان	۴۱۳	برخوردار	۱۱۹۶۸	۰/۰۸۵	۳۴
۷	جوادیه	۱۰۴	برخوردار	۱۱۴۴۳	۰/۰۸۲	۳۲
۸	صدف	۲۰۵	برخوردار	۱۰۹۲۰	۰/۰۷۸	۳۰
۹	چهارراه تختی (پشت امامزاده یحیی)	۲۰۲	برخوردار	۵۱۳۰	۰/۰۳۶	۱۶
۱۰	بین خیابان شریعتی و باباطاهر (محدوده‌ی حمام قلعه)	۱۰۲	برخوردار	۵۶۲۹	۰/۰۴۰	۱۶

ردیف	نام محله	کد	منطقه	جمعیت	نسبت از کل	تعداد پرسشنامه
۱۱	سعیدیه	۱۱۲	بیش‌برخوردار	۵۱۰۵	۰/۰۳۶	۱۶
۱۲	استادان	۱۱۱	بیش‌برخوردار	۵۲۹۹	۰/۰۳۸	۱۶
۱۳	متخصصین	۱۱۶	بیش‌برخوردار	۸۳۷۷	۰/۰۶۰	۲۴
۱۴	انتهای هنرستان	۱۰۷	بیش‌برخوردار	۵۲۸۴	۰/۰۳۷	۱۸
۱۵	آرامگاه (محدوده‌ی پشت شهرداری)	۱۰۳	بیش‌برخوردار	۸۷۳۳	۰/۰۶۲	۲۴
جمع کل						۴۰۰

متغیر (Variable) در این تحقیق، نظام ارزشی افراد متولد دهه‌های چهل تا هفتاد شمسی است، که براساس نظریه‌ی دگرگونی ارزشی اینگلهارت مورد سنجش قرار می‌گیرد. بدین منظور دو گروه سنتی و بقاء در مقابل سکولار-عقلانی و خودشکوفایی قرار می‌گیرد. برای نیل به این هدف و بر مبنای نظری تحقیق، ارزش‌ها به چهار گروه در دو دسته‌ی متضاد تقسیم شدند:

الف- ارزش‌های سنتی

ب- ارزش‌های بقاء

ج- ارزش‌های سکولار-عقلانی

د- ارزش‌های خود شکوفایی

الف- ارزش‌های سنتی:

۱.۶ اعتبار (Validity) و پایایی (Reliability)

در این تحقیق برای تعیین اعتبار از «روش اعتبار صوری» و برای پایایی از ضریب آلفای کرونباخ (Choronbache Alpha Index) استفاده شده است.

جدول ۳. مقادیر ضریب آلفای کرونباخ گویه‌های تحقیق

متغیرها	تعداد گویه‌ها	مقدار آلفا در آزمون مقدماتی	مقدار آلفا در آزمون نهایی
نظام ارزشی سنتی	۱۰	۰/۷۴۷	۰/۷۹۹
نظام ارزشی بقاء	۹	۰/۷۱	۰/۶۹۲

مطالعه تطبیقی نظام ارزشی نسل‌های ... (محمود رضاییان و جواد افشارکهن) ۸۹

متغیرها	تعداد گویه‌ها	مقدار آلفا در آزمون مقدماتی	مقدار آلفا در آزمون نهایی
نظام ارزشی سکولار عقلانی	۱۰	۰/۸۱۴	۰/۷۹۷
نظام ارزشی خودشکوفایی	۱۰	۰/۷۸۲	۰/۸۲۳

با توجه به این‌که در آزمون نهایی این ضرایب آلفای کرونباخ بزرگ‌تر از ۰/۷۰ (حداقل میزان قابل قبول) یا بسیار نزدیک به آن می‌باشند، قابل قبول بوده و این موضوع نشان‌دهنده‌ی همبستگی درونی بین متغیرها برای سنجش مفاهیم مورد نظر است (حبیب‌پور و صفری‌شالی، ۱۳۸۸:۳۶۶).

۲.۶ یافته‌های توصیفی تحقیق

۱.۲.۶ جنسیت و سن پاسخگویان

جدول ۴. توزیع فراوانی جنسیت و سن پاسخگویان به تفکیک دهه‌ی تولد

شاخص‌های آماری	درصد نسبی	فراوانی	متولدین	
			دهه	جنسیت
شاخص‌های آماری مردان میانگین سنی: ۱۳۵۸/۳۳ انحراف معیار: ۱۰/۰۶	۲۳	۴۵	دهه ۴۰	مردان
	۳۰/۵	۵۹	دهه ۵۰	
	۲۹	۵۶	دهه ۶۰	
	۱۷/۷	۳۷	دهه ۷۰	
شاخص‌های آماری زنان میانگین سنی: ۱۳۵۸/۱۷ انحراف معیار: ۹۳/۹	۲۱	۴۱	دهه ۴۰	زنان
	۳۱/۵	۶۱	دهه ۵۰	
	۳۱	۶۰	دهه ۶۰	
	۱۶/۵	۳۲	دهه ۷۰	
-	۵۰	۱۹۴	زنان	کل
	۵۰	۱۹۴	مردان	

۲.۲.۶ وضعیت تأهل پاسخگویان

جدول ۵. توزیع فراوانی پاسخگویان برحسب وضعیت تأهل

وضعیت تأهل	فراوانی	درصد نسبی
مجرد	۹۸	۲۵
متأهل	۲۷۱	۷۰
فوت همسر	۶	۱/۵
طلاق گرفته	۶	۱/۵
بی پاسخ	۷	۲

جدول ۶. وضعیت کلی متغیر نظام ارزشی سنتی در بین پاسخ‌گویان به تفکیک هر نسل

نسل	دهه ۴۰	دهه ۵۰	دهه ۶۰	دهه ۷۰
پایین	۶	۳	۱	۴
متوسط	۲۰	۱۹	۲۷	۳۲
بالا	۷۴	۷۸	۷۲	۶۴
شاخص‌های آماری	حداقل: ۲۰ حداکثر: ۱۰۰ میانگین: ۷۶ انحراف معیار: ۲۱	حداقل: ۳۰ حداکثر: ۱۰۰ میانگین: ۸۰ انحراف معیار: ۱۹	حداقل: ۲۴ حداکثر: ۱۰۰ میانگین: ۷۷ انحراف معیار: ۱۸	حداقل: ۲۴ حداکثر: ۱۰۰ میانگین: ۷۲.۵ انحراف معیار: ۲۰

اکثر پاسخگویان هر نسل دارای رتبه‌ی بالایی در نظام ارزشی سنتی بوده‌اند و حداقل دوم سوم پاسخ‌گویان دارای نظام ارزشی سنتی بالایی بوده‌اند. بالابودن نظام ارزشی سنتی در نسل‌های دهه ۴۰ و ۵۰، به دلیل تجارب سنی و نسلی و سنتی‌تر بودن آنهاست، اما در مورد افزایش ۴ واحدی در متولدین دهه ۵۰ نسبت به دهه‌ی ۶۰- و برخلاف روند مورد انتظار- می‌توان گفت افراد متولد دهه‌ی ۵۰، دوران کودکی یا نوجوانی آن‌ها در بحبوه‌ی حوادث آغاز دهه‌ی شصت و فضای ایدئولوژیک-مذهبی آن دوران سپری شده‌است، که به تقویت فضای ارزشی سنتی و افزایش آن نزد نسل یادشده منجر شده‌است. از طرفی دلیل بالابودن نمره‌ی نظام ارزشی سنتی در بین نسل‌های مختلف این است که گویه‌های این وجه از نظام

ارزشی، مستقیماً مربوط به نظام مذهبی-اعتقادی فرد هستند. دلیل دیگر می‌تواند این باشد که حدود یک‌سوم پاسخگویان متعلق به مناطق کمتر برخوردار هستند و به علل مختلف از جمله داشتن گرایش‌های تقدیرگرایانه، درصد بالاتری از ارزش‌های سستی را دارا هستند. عامل سیاسی نیز در این میان سهم عمده‌ای داشته است. همان‌گونه که بشیریه می‌گوید:

سنت‌گرایی تجددستیز در ایران به ویژه پس از انقلاب اسلامی تعیین و تسلط یافت و مواضع فرهنگی و اجتماعی و سیاسی خود را مسلط ساخت. از جمله این مواضع می‌توان موارد ذیل را نام برد: کنترل و تهذیب اخلاقی و فرهنگی برحسب معیارهای سستی، حمله به سنت روشنفکری مدرن و روشنفکران متجدد، کوشش در راه یکسان‌سازی و بهنجارسازی شیوه‌های فکر و زندگی اجتماعی، مبارزه با مظاهر مختلف لیبرالیسم (بشیریه، ۱۳۷۸: ۱۲).

بررسی گویه‌های سازنده‌ی متغیر نظام ارزشی بقاء و شاخص آن

برای متولدین دهه ۵۰، تولد آنها در دهه ۵۰ و دوران کودکی و نوجوانی و احیاناً جوانی آنها در دهه شصت قرار گرفته است، که تاثیر فضای این دهه به لحاظ ایدئولوژیک و فرهنگی بر آنها هویدا است. از طرفی شاخص اصلی بقاء، نوعی به‌فکرخود بودن و تنها در اندیشه‌ی خود بودن است. اگر افرادی در دهه‌ی ۶۰ با ویژگی کمبود کالا و سهمیه‌بندی از نوع کالا برگی در بیشتر کالاها و خدمات روبرو باشند، در این بعد نمره‌ی بالاتری بگیرند و اختلاف یک‌واحدی آنها با متولدین دهه‌ی ۴۰، بدین دلیل است که متولدین این دهه، کودکی و نوجوانی خود را در نظام سهمیه‌بندی دهه‌ی ۶۰ گذرانده‌اند، اما در جوانی و میان‌سالی خود آن را تجربه کرده‌اند. از نظر سطح بالای نظام ارزشی بقاء نیز، بالا بودن شاخص متولدین دهه‌ی ۶۰، تصادفی نیست و تاثیر نظام کالا و خدمات یادشده را بر تجارب این نسل روشن می‌سازد. از طرفی هریک از سه نسل یادشده حداقل یک دوره (کودکی، جوانی و یا میان‌سالی) را در وقایع دهه ۶۰ گذرانده‌اند، و از آن‌جایی که ویژگی این دوره نگرانی برای بقاء است، تاثیر خود را بر سه نسل یادشده گذاشته است. اما در مورد متولدین دهه‌ی هفتاد، از آن‌جایی که این نسل یا حداقل بخشی از آنها به لحاظ شرایط سنی در پناه خانواده‌های خود هستند و به صورت تام و تمام درگیر بقاء و دغدغه آن نشده‌اند، و تجربه‌ای حداقل قوی و پایا از دوره‌های کمبود نداشته‌اند و در محیط متفاوت

دهه‌های ۷۰ و ۸۰ با کثرتی از تجربه‌ها، انتخاب‌ها و امکانات قرار گرفته‌اند، دارای میانگین و حد بالای کمتری از نظام ارزشی بقاء هستند.

جدول ۷. وضعیت کلی متغیر نظام ارزشی سکولار-عقلانی در بین پاسخگویان به تفکیک هر نسل

دهه ۷۰	دهه ۶۰	دهه ۵۰	دهه ۴۰	نسل
۳	۱	۳	۳	پایین
۵۳	۴۹	۵۷	۴۸	متوسط
۴۴	۵۰	۴۰	۴۹	بالا
حداقل: ۱۶ حداکثر: ۱۰۰ میانگین: ۶۵ انحراف معیار: ۱۵	حداقل: ۱۱ حداکثر: ۱۰۰ میانگین: ۶۹ انحراف معیار: ۱۵	حداقل: ۲۶ حداکثر: ۱۰۰ میانگین: ۶۴ انحراف معیار: ۱۸	حداقل: ۲۰ حداکثر: ۱۰۰ میانگین: ۶۷ انحراف معیار: ۱۶	شاخص‌های آماری

میانگین حدود ۶۵ بیان‌گر وضعیت نسبتاً بالایی تمایل به ارزش‌های سکولار در بین نمونه‌ی موردبررسی می‌باشد. همانگونه که ملاحظه می‌شود، همه نسل‌ها دارای میانگین بالاتر از متوسط در بعد سکولار-عقلانی نظام ارزشی هستند. بالا بودن این میانگین در بین متولدین دهه‌ی ۴۰، می‌تواند به دلیل تجارب نسلی متولدین این دهه از فضای سکولار و کم‌تر مذهبی حاکم بر سیاست ایران قبل از انقلاب باشد و از آنجایی که با وقوع یک انقلاب مذهبی در سال ۱۳۵۷ این روند سکولاریزاسیون با انقلاب متوقف شد و سپس در متولدین دهه‌ی ۵۰ به عدد ۶۴ کاهش یافت و سپس با تجارب سخت‌گیرانه و جامعه‌ی تک‌صدایی دهه ۶۰، و واکنش‌های نسلی و بعدی به آن، به عدد ۶۹ افزایش پیدا کرده‌است. کاهش ۴ واحدی این شاخص در متولدین دهه‌ی ۷۰، سبب خلاف روند مورد انتظار-محل تامل و شایسته‌ی پرسش و پژوهش است. هرچند افت و کاهش شدیدی نیست و در همان حدود نسل‌های قبلی است، اما یک دلیل آن می‌تواند وجود پرسش‌های دارای بار اعتقادی در پرسش‌نامه باشد.

جدول ۸. وضعیت کلی متغیر نظام ارزشی خودشکوفایی در بین پاسخگویان به تفکیک هر نسل

نسل	دهه ۴۰	دهه ۵۰	دهه ۶۰	دهه ۷۰
پایین	۲۳	۱۵	۱۵	۱۱
متوسط	۴۸	۵۳	۵۱	۵۶
بالا	۲۹	۳۲	۳۴	۳۳
شاخص‌های آماری	حداقل: ۱۰ حداکثر: ۱۰۰ میانگین: ۵۴ انحراف معیار: ۲۲	حداقل: ۱۶ حداکثر: ۱۰۰ میانگین: ۵۷ انحراف معیار: ۱۹	حداقل: ۱۸ حداکثر: ۱۰۰ میانگین: ۵۷ انحراف معیار: ۱۹	حداقل: ۲۲ حداکثر: ۱۰۰ میانگین: ۵۷ انحراف معیار: ۱۶

نسل متولد دهه‌ی ۴۰ در مقایسه با سایر نسل‌ها اندکی گرایش کم‌تر به ارزش‌های خودشکوفایی داشته‌اند. براساس روند موردانتظار، متولدین دهه‌ی ۴۰، با توجه به تجارب نسلی و سنی، کم‌تر تمایل، امکان و فرصت ابراز و یا تحقق خودشکوفایی را داشته‌اند، اما در دهه‌های بعدی این مقدار افزایش پیدا کرده است، هر چند میزان این افزایش اندک است. براساس آن چه پیش‌بینی می‌شود، نسل متولد دهه‌ی ۷۰، دارای میانگین نسبتاً بالایی از این شاخص (ارزش) به دلیل تجارب نسلی خود به لحاظ فراهم‌شدن یک امکان حداقل اجتماعی برای پرداختن به خود و انتخاب‌ها و وجود نسبی این امکان است، هر چند در سه دهه‌ی ۵۰، ۶۰، و ۷۰، میانگین با هم برابر است. نکته‌ی قابل توجه، سطح متوسط این شاخص در متولدین هر چهار دهه است و این امر بیانگر این است که هیچ یک از نسل‌ها - به دلیل سطح پایین و نازل توسعه سیاسی، اقتصادی و فرهنگی در همه نسل‌ها و دهه‌ها - بخت و امکان پرداختن به بعد خودشکوفایی ارزش‌ها را نداشته‌اند، به گونه‌ای که این شاخص در همه‌ی نسل‌ها سهم نسبتاً پایینی دارد.

فرضیه‌ی تفاوت نظام ارزشی نسل‌های مختلف

وضعیت غالب در هر چهار دهه، بالابودن میانگین ابعاد سستی و بقای نظام ارزشی و پایین‌بودن نسبی ابعاد سکولار-عقلانی و خودشکوفایی است. تحلیل این امر این است که، براساس نظریه‌ی اینگلههارت، مجموعه شرایط اقتصادی، سیاسی و اجتماعی در جامعه‌ی ما به گونه‌ای بوده است که، این گذار ارزشی به وقوع نپیوسته است. در کشور ما که جامعه‌ی آماری تحقیق نیز جزئی از آن است، در گذشته و هنوز، هیچ‌یک از نسل‌ها آن‌چنان

اطمینان خاطری پیدا نکرده‌اند که از سطح ارزش‌های بقاء درگذرند و به سطح ارزش‌های خودشکوفایی برسند. در توضیح بیشتر باید گفت که: کشور ما به ویژه در چهار دهه‌ی اخیر، در معرض حوادث بسیاری بوده است، که حیات اجتماعی و فرهنگی مردم را، به شدت تحت تاثیر قرار داده است. نسل متولد دهه‌ی چهل، به محض رسیدن به دوران نوجوانی خود را مواجه با سال‌های مقارن انقلاب و حوادث و ناآرامی‌های ناشی از آن می‌بیند. وقوع یک انقلاب مذهبی بر بسیاری از پنداشت‌ها و باورداشت‌ها اثر می‌گذارد، از طرفی نسل دهه‌ی پنجاه نیز در چنین شرایطی به دنیا می‌آیند. در آغاز دهه‌ی شصت، جنگی طولانی آغاز می‌شود که میان‌سال‌ی نسل دهه‌ی ۴۰، جوانی نسل دهه‌ی ۵۰ و تکوین تولد نسل دهه‌ی ۶۰ را در خود دارد. از قضا متولدین دهه‌ی ۴۰، با این تجارب پدران نسل دهه‌ی هفتاد خواهند بود، که هر سه تجربه‌ی نگران‌کننده را از سر گذرانده‌اند. با آغاز دهه‌ی ۷۰، دوران موسوم‌به سازندگی آغاز می‌شود که در طی آن، به عقیده‌ی بسیاری - از جمله رفیع پور، ۱۳۷۶ - شکاف طبقاتی گسترش پیدا می‌کند و با سیاست توسعه‌ی ناهمگون، در مقطعی تورم گسترش پیدا می‌کند، که ناامنی اقتصادی و فرهنگی را به دنبال دارد. همه‌ی نسل‌های قبلی بخشی از زندگی خود را در این دوره می‌گذرانند و تولد نسل دهه‌ی ۷۰ در این بستر و شرایط آغاز می‌شود. ماحصل کلام این‌که، در این دگرگونی‌های پیاپی و پرحجم ایجادشده، هیچ‌یک از نسل‌های این چهار دهه، آرامش خاطر و اطمینان و آسایش لازم برای گذر از سطح بقاء به خودشکوفایی را نداشته‌اند و طبیعی است که در چنین شرایطی، چنین گذاری صورت تحقق به خود نگرفته‌باشد، زیرا نگرانی حاصل از این رویدادها همواره آنان را در بند خویش قرار داده است و امکان شکوفایی را از آن‌ها گرفته باشد. بی‌ثباتی‌های اقتصادی و اجتماعی، فرصت اندیشه‌کردن به غیرخود را - جز در موارد خاص - از انسان می‌گیرد و این بی‌ثباتی‌ها نقطه‌ی تفاوت سرگذشت افراد و جامعه ما با جوامع توسعه یافته است، که این سر و راز نبود تفاوت ارزشی بین نسل‌های جامعه‌ی ماست.

۳.۶ یافته‌های تحلیلی و استنباطی

۱.۳.۶ بررسی نرمال بودن توزیع متغیرها

در این بخش به ارزیابی فرضیه‌های پژوهش پرداخته خواهد شد. بدین منظور، با توجه به کمی بودن مقیاس داده‌ها، تصور این است که باید از آزمون‌های سطح پارامتریک (که مطلوبیت و قدرت تحلیل بیشتری دارند)، استفاده شود. زیرا مهم‌ترین شروط آزمون

پارامتریک عبارتند از: ۱- سطح سنجش متغیر وابسته فاصله‌ای باشد. ۲- توزیع داده‌ها نرمال باشد (حبیب‌پور و صفری‌شالی، ۱۳۸۸). شرط نخست از طریق تبدیل شاخص‌ها به صفر تا صد برآورده شد. به منظور بررسی نرمال بودن توزیع داده‌ها نیز از آزمون کولموگروف-اسمیرنف استفاده شد. نتایج این آزمون نشان داد توزیع داده‌های متغیرهای مورد بررسی از وضعیت توزیع نرمال برخوردار نمی‌باشد لذا می‌باید از آزمون‌های سطح ناپارامتریک استفاده نمود.

۲.۳.۶ ارزیابی فرضیه‌های پژوهش

فرضیه‌ی الف؛ نظام ارزشی سنتی نسل‌های مختلف تفاوت معناداری با یکدیگر دارد. با عنایت به وجود ۴ بُعد برای متغیر نظام ارزشی (یعنی نظام ارزشی سنتی، سکولار-عقلانی، بقاء و خودشکوفایی)، فرضیه فوق در قالب ۴ فرضیه فرعی مورد ارزیابی قرار خواهد گرفت تا وجود یا عدم وجود تفاوت معنادار در هر یک از ابعاد در بین متولدین چهار نسل مورد بررسی قرار بگیرد. بدین منظور، با توجه به شکل توزیع داده‌ها و اقتضائات آماری از آزمون کروسکال-والیس استفاده شد که نتیجه آن در جدول‌های زیر آمده است. لازم به ذکر است در صورتی که توزیع داده‌ها نرمال می‌بود، در این‌جا برای سنجش و آزمون هر یک از ابعاد نظام ارزشی براساس دهه‌های تولد افراد حاضر در نمونه می‌بایست از آزمون آنالیز واریانس یک‌راهه (One Way Anova) استفاده می‌شد، ولی بانوجه به این‌که توزیع داده‌ها نرمال نیست، می‌بایست از معادل ناپارامتریک آزمون Anova یعنی آزمون کروسکال والیس استفاده کرد.

جدول ۹. نتیجه آزمون فرضیه تفاوت نظام ارزشی در بُعد سنتی

نتیجه	سطح معناداری	مقدار آزمون (X^2)	میانگین	نسل	فرضیه
عدم تأیید	۰/۰۷۵	۶/۹۱	۷۶	دهه ۴۰	نظام ارزشی سنتی / تجارب نسلی
			۸۰	دهه ۵۰	
			۷۷	دهه ۶۰	
			۷۲/۵	دهه ۷۰	

تفاوت معناداری در بین دیدگاه‌ها و نظام ارزشی پاسخ‌گویان نسل‌های مذکور وجود ندارد و فرضیه‌ی فوق مبنی بر وجود تفاوت معنادار در نظام ارزشی نسل‌های مختلف مورد تأیید قرار نمی‌گیرد.

فرضیه‌ی ب؛ نظام ارزشی بقاء نسل‌های مختلف تفاوت معناداری با یکدیگر دارد.

جدول ۱۰. نتیجه آزمون فرضیه تفاوت نظام ارزشی در بُعد بقاء

نتیجه	سطح معناداری	مقدار آزمون (X^2)	میانگین	نسل	فرضیه
عدم تأیید	۰/۰۸۱	۶/۳۳۱	۶۸	دهه ۴۰	نظام ارزشی بقاء / تجارب نسلی
			۶۹	دهه ۵۰	
			۶۹	دهه ۶۰	
			۶۴	دهه ۷۰	

تفاوت معناداری در بین دیدگاه‌ها و نظام ارزشی پاسخ‌گویان نسل‌های مذکور وجود ندارد و فرضیه‌ی فوق مبنی بر وجود تفاوت معنادار در نظام ارزشی نسل‌های مختلف در زمینه ارزش‌های بقاء مورد تأیید قرار نمی‌گیرد.

فرضیه‌ی ج؛ نظام ارزشی سکولار-عقلانی نسل‌های مختلف تفاوت معناداری با یکدیگر دارد.

جدول ۱۱. نتیجه آزمون فرضیه تفاوت نظام ارزشی در بُعد سکولار-عقلانی

نتیجه	سطح معناداری	مقدار آزمون (X^2)	میانگین	نسل	فرضیه
عدم تأیید	۰/۵۸۳	۱/۹۵	۶۷	دهه ۴۰	نظام ارزشی سکولار-عقلانی / تجارب نسلی
			۶۴	دهه ۵۰	
			۶۹	دهه ۶۰	
			۶۵	دهه ۷۰	

مطالعه تطبیقی نظام ارزشی نسل‌های ... (محمود رضاییان و جواد افشارکهن) ۹۷

تفاوت معناداری در بین دیدگاه‌ها و نظام ارزشی پاسخ‌گویان نسل‌های مذکور وجود ندارد و فرضیه‌ی فوق مبنی بر وجود تفاوت معنادار در نظام ارزشی سکولار-عقلانی نسل‌های مختلف مورد تأیید قرار نمی‌گیرد.

فرضیه‌ی د؛ نظام ارزشی خودشکوفایی نسل‌های مختلف تفاوت معناداری با یکدیگر دارد.

جدول ۱۲. نتیجه آزمون فرضیه تفاوت نظام ارزشی در بُعد خودشکوفایی

نتیجه	سطح معناداری	مقدار آزمون (X ²)	میانگین	نسل	فرضیه
عدم تأیید	۰/۷۲۶	۱/۳۱۵	۵۴	دهه ۴۰	نظام ارزشی خودشکوفایی / تجارب نسلی
			۵۷	دهه ۵۰	
			۵۷	دهه ۶۰	
			۵۷	دهه ۷۰	

تفاوت معناداری در بین دیدگاه‌ها و نظام ارزشی پاسخ‌گویان نسل‌های مذکور وجود ندارد و فرضیه‌ی فوق مبنی بر وجود تفاوت معنادار در نظام ارزشی خودشکوفایی نسل‌های مختلف مورد تأیید قرار نمی‌گیرد.

۷. نتیجه‌گیری

برخلاف نتایج اکثر تحقیقات پیشین، از جمله ارمکی و غیاثوند (۱۳۸۳)، مرزآبادی (۱۳۸۷)، طالبان و دیگران (۱۳۸۹) و یوسفی (۱۳۹۲)، فرضیه‌ی تفاوت نظام ارزشی نسل‌های مختلف با یکدیگر، تأیید نگردید و رد شد. این نتیجه با تحقیقات پیشین هم‌خوانی و تطابق ندارد، از طرفی با روند مورد انتظار از تحولات جامعه در خصوص تفاوت نظام ارزشی نسل‌های جوان‌تر و مجهز به فرآورده‌ها و محصولات عصر ارتباطات و اطلاعات و رسانه‌ها با نسل‌های قدیمی‌تر - که از این تجربه‌ها کم‌تر برخوردار یا کاملاً بی‌بهره‌اند نیز، مطابقت ندارد. چه آنکه آنچه معمولاً بیان و گفته می‌شود این است که، نسل جدید به ابزارهای گوناگون، انتخاب‌های مختلف، هویت‌های متعدد، منابع متکثر و علائق، داشته‌ها و نظام ارزشی بسیار متفاوتی از نسل‌های قبل از خود دارد.

کشور ایران و به تبع آن جامعه‌اش و به دنبال آن افرادش، از دیرباز و در طول تاریخ چندین هزار ساله‌اش، در چهارراه حوادث، اتفاقات و رویدادهای گوناگون و ناگوار بوده‌است و به گفته‌ی عامیانه کمتر روز خوشی به خود دیده‌است و سرگذشت دیرینه‌ی آن گواهی بر آن است و آثار آن در امتداد نسل‌ها بر سرنوشت همه‌ی آن‌ها اثرگذار است. این سرزمین در میانه‌های تاریخ خود با حمله‌ی سوزاننده و آتش‌افکن اسکندر مقدونی روبرو شد، سپس با حمله‌ی خردکننده‌ی عرب‌ها روبرو شد و بعدها حمله‌ی ویرانگر مغول را به خود دید و در نهایت حمله‌ی افغان‌ها پایانی بر تاراج این سرزمین و آب و خاک نبود. پس از آن نیز، در طول سالیان دراز محل تاخت‌وتاز و چیرگی و شکست طوایف و قبایل مختلف و درگیری‌های قومی و قبیله‌ای متفاوت بود و در واقع این سامان نابه‌سامان بود و سامانی نداشت.

در سده‌های اخیر نیز ایرانیان با شروع عصر قاجار، از سویی با اندیشه‌ی تجدد آشنا شدند که پیامدهای سیاسی، فرهنگی و اجتماعی زیادی برجای گذاشت و شک، ترس، دودلی، تردید و ناامنی را در ذهن و ضمیر آنان کاشت و از دیگر سو آغاز درگیری‌ها با همسایه‌ی شمالی و قدرت‌های اروپایی در جبهه‌های مختلف بود، که هر یک بخشی از این مرز پرگهر را به تاراج بردند و ناامنی‌ها را تداوم بخشیدند. سپس با روی کار آمدن رضاشاه، که به عقیده‌ی بسیاری سرآغاز شکل‌گیری دولت‌مملت در ایران بود، منتهی به اشغال ایران توسط قوای متفقین شد و سلطنت محمدرضاشاه را به دنبال داشت، که کودتای ۲۸ مرداد ۱۳۳۲ در آن دوره روی داد و جامعه ایران با همراه داشتن مشکلات به‌جای مانده از دوران تاریخی خود، با تضاد دائمی نیروهای سنتی و تجددخواه نیز در همه‌ی عرصه‌ها - دست‌وپنجه نرم می‌کرد. از این نظر نسل‌های مورد بررسی در این پژوهش، دارای شرایط ویژه‌ای بودند. مبنای نظری این تحقیق، دگرگونی ارزشی نسلی از ارزش‌های مادی به فرامادی و سنتی و بقاء به سکولار-عقلانی و خودشکوفایی است. یک دسته از فرضیات پژوهش حاضر نیز درباره تفاوت ارزشی یا نظام ارزشی نسل‌های چهارگانه‌ی مورد تحقیق بود، که این دسته از فرضیه‌ها تایید نشدند و رد شدند، یعنی فرض بر این بود که نسل‌های متولد دهه‌های چهل و پنجاه، دارای دسته اول ارزش‌ها و نسل‌های متولد دهه‌های شصت و هفتاد، دارای دسته‌ی دوم از ارزش‌ها باشند، در حالی که این گونه نیست.

تحلیل کلان و ساختاری این امر این است که، این نسل‌ها با توجه به شرایط چهار دهه‌ی کنونی جامعه‌ی ایران، تجربیات - شاید بتوان گفت - منحصر به فردی نسبت به دیگر نسل‌ها

جوامع از سر گذرانده‌اند. کمتر نسلی است که هم‌چون متولدین دهه‌ی چهل در ایران، تجربه‌های پیاپی شبه‌مدرنیزاسیون پیش‌از انقلاب، انقلاب، جنگ، دوران پس از جنگ موسوم‌به سازندگی، تحولات گفتمانی دوران موسوم‌به اصلاحات، دوران موسوم‌به عدالت‌گرایی و شعارهای پوپولیستی پس از آن را تجربه کرده‌باشد. ممکن است در مقاطعی برنامه‌هایی با ادعا و به‌منظور توسعه در کشور اجرا شده‌باشند، اما موفقیت آن‌ها محل تردید است. درحالی‌که نظریه‌ی اینگلهارت مبتنی بر گذر از دوران کم‌یابی و رکود به دوران توسعه و وفور است، و به‌دنبال آن تغییرات ارزشی پیامد و متناسب با آن است، بایدگفت که هیچ یک از نسل‌های موردپژوهش، یک تجربه‌ی باثبات، پایا و پایدار از آرامش و امنیت سیاسی و اقتصادی را تجربه نکرده‌اند که در سایه‌ی آن و از بهره‌ی آن بتوانند از ارزش‌های سنتی و بقاء گذرکنند و به ارزش‌های سکولار-عقلانی و خودشکوفایی برسند. ازسویی در نظریه‌ی اینگلهارت، آن‌گونه که به‌ویژه در اثر بعدی‌اش نوسازی، تغییر فرهنگی و دموکراسی بیان می‌شود، تغییرات ابعاد اقتصادی، فرهنگی و اجتماعی با یکدیگر تلازم و تناظر دارند و یکی بدون دیگری یادگران نمی‌تواند به پیروزی برسد.

این در حالی است که یک ناامنی سیاسی و اقتصادی همواره همراه نسل‌ها بوده است. نسل متولد دهه‌ی چهل، در ابتدا در سال‌های میانی و سپس پایانی دهه‌ی پنجاه با حوادث و ناآرامی‌ها و کمبودهای سال‌های پیش‌از انقلاب و پس از آن مقارن و بعد از انقلاب روبرو بود. پس از آن به همراه متولدین دهه‌ی پنجاه و تا حدودی کودکی متولدین دهه شصت، شاهد شروع جنگ، حوادث جنگی، خرابی‌ها و پیامدهای آن و به‌تبع آن سیستم سهمیه‌بندی و کالابری بیشتر نیازمندی‌های نخستین زندگی و ارزاق اصلی خود بوده است. این امر با بسط جامعه‌ی تک‌صدایی همواره بر ناامنی‌ها و تضییقات و احساس آن‌ها افزوده است. در دوره‌های بعدی نیز، این نسل‌ها و نسل‌های بعدی، دوره یا دوره‌هایی از کمبود، رکود، تورم یا هر سه باهم را تجربه کرده‌است. خلاصه و ماحصل کلام این‌که چون در هیچ‌یک از نسل‌ها، امنیت اقتصادی در حد لزوم وجود نداشته‌است و بنابراین همواره دغدغه‌ی نان و معیشت برای بیشتر مردم یا در دوران کودکی، یا نوجوانی، یا بزرگسالی و یا همه‌ی آن دوران وجود داشته‌است، پس نمی‌توان انتظارداشت که دگرگونی ارزشی روی داده‌باشد و به‌عبارتی نسل‌های مختلف با هم تفاوت ارزشی معنادار داشته‌باشند و ازاین‌روی این یافته بر نظریه‌ی اینگلهارت منطبق است زیرا دگرگونی و امنیت اقتصادی متناظر با آن در

جامعه‌ی ما هیچ‌گاه به‌وقوع نپیوسته‌است و از این دیدگاه به نظر نگارنده تحقیقاتی که بر این تغییر، تحول و دگرگونی صحنه می‌گذارند، محل نقد، مناقشه و اشکال است.

به‌گواه آمارها و واقعیات اقتصادی موجود، ایران در ردیف معدود کشورهای است که مستمراً و در دوره‌های پیاپی تورم دورقمی و بالا را تجربه کرده‌است و سوغوارانه-بایدگفت تنها کشوری است که نزدیک به چهار دهه تورم دورقمی پایدار و مانا داشته‌است. روشن‌است که در چنین شرایط تورمی که گاهی با رکود نیز همراه بوده‌است از سویی، و کاهش اشتغال و افزایش ندادن دستمزدها به میزان و متناسب با تورم موجود و حتی سرکوب آن از سوی دیگر، دستیابی نسل‌هایی که این‌چنین به‌دنبال هم در این‌گونه شرایط اقتصادی و اجتماعی زندگی می‌کنند به امنیت و جود، پرابهام و پرسش‌برانگیز است. این پرسش این است که هنگامی که همواره برای بخش بیشتر و بزرگ‌تر مردمان این مرزوبوم هزینه‌ها و مخارج بر درآمدها و عایدی‌ها پیشی گرفته و فرسنگ‌ها از آنها پیشتر بوده‌است- که گواه آن را می‌توان در چندبرابر شدن قیمت‌های مسکن، خودرو، مواد غذایی، ارز و ... دید- چگونه برخی پژوهش‌ها مدعی‌اند که این مردمان از ارزش‌های بقاء گذرکرده‌اند؟ آنچه گفته شد، تحلیل کلان و ساختاری چرایی رد فرضیات تفاوت نظام ارزشی نسل‌های مختلف است. ازسوی دیگر، لازمه و شرط گذر از ارزش‌های بقاء به ارزش‌های خودشکوفایی، و از سنتی به سکولار-عقلانی، ایجاد ثبات و رونق اقتصادی و امنیت حاصل از آن در سطح کلان ساختاری و برنامه‌ریزی و در یک کلام توسعه‌ی همه‌جانبه و مبتنی بر دانش است.

کتاب‌نامه

- آزاد ارمکی، تقی و غیاثوند، احمد (۱۳۸۳)، وضعیت نظام ارزشی در مناطق فرهنگی - اجتماعی کشور، فصلنامه مطالعات ملی، سال پنجم، شماره ۴، ۱۶۰-۱۳۵.
- آزاد مرزآبادی، اسفندیار (۱۳۸۷)، بررسی رابطه نظام ارزشی خانواده با ارزش‌های نوجوانان، مجله علوم رفتاری، دوره ۲، شماره ۲، ۱۲۶-۱۱۷.
- اسکاچ پل، تدا (۱۳۷۶)، دولت‌ها انقلاب‌های اجتماعی، سیدمجید رویین تن، سروش، تهران.
- امیری آشتیانی، الهام (۱۳۸۷)، مجموعه مقالات چالش‌های اجتماعی ایران، زیر نظر سید رضا صالحی امیری، پژوهشکده تحقیقات استراتژیک، چاپ نخست، ۳۲۰.
- اینگلهارت، رونالد و پل، آر، آبرامسون (۱۳۷۸)، امنیت اقتصادی و دگرگونی ارزشی، ترجمه مهناز شفیع‌خانی، نامه پژوهش، شماره ۱۴ و ۱۵.

مطالعه تطبیقی نظام ارزشی نسل‌های ... (محمود رضاییان و جواد افشارکهن) ۱۰۱

اینگلهارت، رونالد (۱۳۷۸)، مقدس و عرفی: دین و سیاست در جهان، ترجمه مریم وتر، تهران، چاپ اول، انتشارات کویر.

اینگلهارت، رونالد (۱۳۷۳)، تحول فرهنگی در جامعه پیشرفته صنعتی، ترجمه مریم وتر، تهران، انتشارات کویر.

بشیریه، حسین (۱۳۷۸)، جامعه مدنی و توسعه سیاسی در ایران، گفتارهایی در جامعه‌شناسی سیاسی، تهران، موسسه نشر علوم نوین.

بوستانی، داریوش و چاری صادق، مسعود (۱۳۹۲)، بررسی ساختار و محتوای ارزشی نسل‌ها، فصلنامه راهبرد اجتماعی فرهنگی، سال دوم، شماره ششم، ۷-۴۱.

بیرو، آلن (۱۳۶۶)، فرهنگ علوم اجتماعی، ترجمه باقر ساروخانی، انتشارات کیهان، چاپ اول، تهران.

چیت‌ساز قمی، محمد رضا (۱۳۸۶)، جوانان و مناسبات نسلی، شماره اول، ۱۱۲-۸۵.

رفیع پور، فرامرز (۱۳۷۶)، توسعه و تضاد: کوششی در جهت تحلیل انقلاب اسلامی و مسائل اجتماعی ایران، تهران، انتشارات رسا.

طالبان، محمدرضا، مبشری، محمد و مهرآیین، مصطفی (۱۳۸۹)، بررسی روند دگرگونی ارزشی در ایران (۱۳۸۸-۱۳۵۳)، دانشنامه علوم اجتماعی، دوره ۱، شماره ۳، ۶۴-۲۳.

قلی پور، آرین و بامداد، مریم، بی‌تا، گونه‌شناسی ارزش‌های افراد و ارتباط آن با گشت‌زنی اینترنتی، برگرفته از نشانی اینترنتی: www.sid.ir/fa/viewssid/j-pdf/60098139325030.pdf.

کاظمی پور، عبدالمحمد (۱۳۸۸)، نسل ایکس بررسی جامعه‌شناختی نسل جوان ایرانی، تهران، نشر نی.

میری، سیدجواد (۱۴۰۱)، تمایز میان امر سکولار و امر عرفی، بازخوانی تفکر شیعی-ایرانی در بستر پساانقلابی ایران، انتشارات نقد فرهنگ، چاپ دوم، تهران.

یوسفی، نریمان (۱۳۹۲)، شکاف ارزشی بین‌نسلی در خانواده‌های تهرانی، فصلنامه راهبرد اجتماعی و فرهنگی، سال دوم، شماره هفتم، ۲۴۰-۲۱۳.

Borg, H et al (2015). Does the value circle exist within persons or only across persons?. Journal of personality, 00:00, 9.

Carlson, J.D(2010). Generational analysis and international relations: cultural zones, intergenerational value change, and cross-national comparison. <http://ssrn.com/abstract=1557838>,28.

ehrllich, s.d et al (200). democracy, economy, and values: estimating a recursive system. Electronic copy available at: <http://ssrn.com/abstract=1084118>,11.

Inglehart, R.F (2017). Evolutionary modernization theory: why people's motivations are changing? Societies and personalities, 1(2), 139.

۱۰۲ جامعه پژوهی فرهنگی، سال ۱۷، شماره ۲، تابستان ۱۴۰۵

- Miller, R.L. (1988). A total system model for a person's value exchange: a role theory perspective. *Int. J. Value Based Management*, 1(1), 36.
- Mitchell, G.E. (1996). Value change in global perspective. *The Journal of Politics*, 58(3), 909.